

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН САЛАМАТТЫК
САКТОО МИНИСТРИЛИГИНИН
КООМДУК САЛАМАТТЫК САКТОО УЛУТТУК ИНСТИТУТУ
ЭЛ АРАЛЫК МЕДИЦИНА ЖОГОРКУ МЕКТЕБИ**

Д.14.23.684 диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда
УДК 616.98:578.2-074(575.22)

АБДИМОМУНОВА БЕГИМАЙ ТОКТОБОЛОТОВНА
ОШ ОБЛАСТЫНЫН МИСАЛЫНДА ЖАҢЫ КОРОНАВИРУС
ИНФЕКЦИЯСЫНЫН (COVID-19) КЛИНИКАЛЫК ЖАНА
ЛАБОРАТОРИЯЛЫК МҮНӨЗДӨМҮ

14.01.09 – жугуштуу оорулар

Медицина илимдеринин кандидаты
окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн
жазылган диссертациянын авторефераты

Бишкек - 2024

Кандидаттык жумуш ОшМУнун медицина факультетинин эпидемиология, микробиология жана жугуштуу оорулар курсу менен кафедрасынын базасында жүргүзүлдү.

Илимий

жетекчилер:

Жолдошев Сапарбай Тезекбаевич
медицина илимдеринин доктору
Ош мамлекеттик университетинин
эпидемиология, микробиология жугуштуу
оорулар курсу менен кафедрасынын доценти

Расмий оппоненттер:

Жетектөөчү уюм:

Диссертация менен Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигине караштуу Коомдук саламаттык сактоо Улуттук институтунун (720005, Бишкек ш., Байтик Баатыр көч., 34) жана Эл аралык жогорку медициналык мектебинин (720054, Бишкек ш. Интергельпо 1Ф көч.) китепканаларынан жана <https://vak.kg> сайттынан таанышууга болот.

Автореферат 2024-жылдын 5-ноябрында таркатылды.

**Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
медицина илимдеринин доктору, профессор**

Р. О. Касымова

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Бүткүл дүйнөлүк саламаттык сактоо уюмунун маалыматы боюнча, COVID-19 пандемиясынын учурунда 2022-жылдын аягында жалпысынан 656,6 миллион адамга вирус жуккан, анын 6,6 миллиону каза болгон [ДССУ, 2023]. Кыргыз Республикасында пандемия башталгандан 2024-жылдын 13-апрелине чейин COVID-19 менен 206 897 бейтап аныкталган, анын ичинен 2 991 адам каза болгон [ССМ, 2024]. Кыргызстанда 2020-жылдын апрелинен 2022-жылдын октябрына чейин COVID-19нун 5 эпидемиологиялык толкуну болгон, эң жогорку 3-толкун (100 000 калкка 570,89), акыркы эки өсүү 2022-жылы, январдан апрелге чейин (100 000 калкка 49) жана августтан октябрга чейин (100 000 калкка 59) байкалган. 2022-жылы өлүмдөрдүн катталышынын төмөндөшү байкалган, апрель айынан бери оорунун жоктугу аныкталган. 2020-жылдын июль айында оорунун эпидемиясынын өсүшү учурунда SARS-CoV-2 коронавирусунун В варианты, 2021-жылдын июнь-август айларында “Индия варианты” (B.1. 617.2, Delta) тараган. 2022-жылдын январь-февраль айларында эпидемиянын күчөшү, көптөгөн өлкөлөрдөй эле, Omicron VA.1.1 вариантынын басымдуу варианты менен шартталган [Абдиразаков Н.А. ж.б., 2023].

COVID-19нун курч мезгилинде оору жеңил оордуктан органдын көп жабыркашы менен өзгөрүп, постковиддик синдромдун мультисистемалык көрүнүштөрүнө алып келген [Баклаушев В.П. ж.б., 2020; Платонова Т.А. ж.б., 2021; Маннанова И.В. ж.б., 2021; Воробьев П.А. ж.б., 2021; Ибраева Ж.Б. ж.б., 2021; Коваленко Б.В. ж.б., 2022; Шинагареева К.Р. ж.б., 2023; Сао Y. et al., 2020; Chams N. et al., 2020].

Иммундук системанын вирустук антигендерге активдешүүсү узак убакыт бою байкалат, бул курч инфекциядан кийин вирустук элементтердин сакталышын кыйыр түрдө көрсөтөт. Ковидден кийинки синдромдун клиникалык көрүнүштөрү ар түрдүү жана өзгөрүлмө, бирок чарчоо, нейрокогнитивдик даттануулар, дем алуу органдарынын көйгөйлөрү жана башка симптомдор басымдуулук кылат, бул аларды изилдөө жана реабилитациялоо ыкмаларын иштеп чыгууну талап кылат. Пост-COVID-19 синдрому боюнча так консенсус жок жана анын диагностикалык критерийлери психологиялык жактан адекваттуу бааланган эмес [Сулайманов Ш.А. ж.б., 2022; Chen B. et al., 2023; Lupi L. et al., 2024].

Бүгүнкү күндө COVID-19 төмөнкү себептерден улам актуалдуу бойдон калууда: а) вакцинанын алдын алуу чараларына карабастан, ал сезондуктан тышкаркы инфекция бойдон калууда; б) вирустун жаңы варианттары анын мутацияларынан улам көбүрөөк таралуу мүмкүнчүлүгү менен пайда болот; в) курч вируска каршы таасири бар далилденген дары-дармектер жок; г) оор жана өтө оор ооруга эффективдүү жардам көрсөтүү кыйын; д) постковид синдромуна байланыштуу чечилбеген маселелердин көйгөйлөрү бар [Quan M. et al., 2023].

COVID-19га байланыштуу эпидемиологиялык абалдын жакшырганына карабастан, коронавирустук пандемиянын чечилбеген маселелери дагы эле 21-кылымдын глобалдык көйгөйү бойдон калууда.

Азыркы учурда биз жаңы коронавирустук инфекциянын дээрлик бардык маселелери боюнча тажрыйбаны жана билимди консолидациялоону талап кылган постковид синдрому жана курч инфекциянын калдыктары менен ооруган адамдардын санынын көбөйүшүнө барган сайын туш болуп жатабыз. Ошентип, коронавирустук инфекцияга каршы күрөшүүдө олуттуу жетишкендиктерге карабастан, биздин өлкөдө узак мөөнөттүү кесепеттерге алып келген COVID-19нын жаңы учурлары катталууда, алардын кошулуу жыштыгы жана тобокелдик факторлору боюнча маалыматтардын жетишсиздиги бул изилдөөнү жүргүзүү үчүн негиз болгон.

Диссертациянын темасынын приоритеттүү илимий багыттар, ири илимий программалар (долбоорлор), билим берүү жана илимий мекемелер тарабынан жүргүзүлүүчү негизги илимий-изилдөө иштери менен болгон байланышы. Иш изилденүүчүнүн жеке демилгеси менен ОшМУнун медицина факультетинин эпидемиология, микробиология инфекциялык оорулар курсу менен кафедрасында жүргүзүлдү.

Изилдөөнүн максаты. Ош облусунун тургундарынын курч коронавирус инфекциясынын (COVID-19) клиникалык жана лабораториялык көрсөткүчтөрүн аныктоо менен, узак мөөнөттүү сакталган көрүнүштөрүнүн жыштыгын, тобокелдик факторлорун жана диапазонун аныктоо.

Изилдөө максаттары:

1. Инфекциянын оордугуна, SARS-CoV-2 штаммына жана коштолгон ооруларга жараша жаңы коронавирустук инфекциянын (COVID-19) клиникалык көрүнүштөрүнүн салыштырма сыпаттамасын берүү.
2. Жаңы коронавирустук инфекциянын (COVID-19) лабораториялык параметрлеринин инфекциянын оордугуна, SARS-CoV-2 штаммдарына жана өпкөнүн КТ-изилдөөдөгү салыштыруу учурдагы өзгөрүүлөрүн таап чыгуу.
3. Коронавирустук инфекциянын (COVID-19) узак мөөнөттүү сакталган көрүнүштөрүнүн жыштыгын, тобокелдик факторлорун жана спектрин изилдөө.

Алынган жыйынтыктардын илимий жаңычылдыгы: Жүргүзүлгөн илимий изилдөөлөрдүн натыйжасында Кыргыз Республикасында биринчи жолу:

Ош облусунун тургундарынын курч коронавирустук инфекциянын клиникалык көрүнүштөрү SARS-CoV-2 штаммынын жана коштолгон оорулардын оордугуна жараша симптомдордун спектри жана жыштыгы көрсөтүлдү. “Өтө таралган, >60% кездешүүчү”, “жалпы – 40-60%”, “сейрек кездешүүчү – 20-40%”, “өтө сейрек кездешүүчү - <20%” симптомдору боюнча COVID-19нын белгилери аныкталган.

Оорунун оордугуна жараша сезгенүү маркерлеринин жана гемостазиограмманын өпкөнүн КТ сүрөтү менен корреляциясы көрсөтүлгөн, бул системалык сезгенүүнү жана коронавирустук инфекция учурунда иммундук жооптун басылышын көрсөтөт.

Биринчи жолу коронавирустук инфекциянын (COVID-19) узак мөөнөттүү көрүнүштөрүнүн жыштыгы жана спектри аныкталды. Көп варианттуу регрессия анализи постковиддик синдромдун жалпы симптому үчүн тобокелдик факторлорун жана жашоонун узактыгын аныктады.

Алынган натыйжалардын практикалык мааниси.

Ош облусунун тургундарынын курч мезгилдеги жаңы коронавирустук инфекциянын симптомдорунун жыштыгына жана спектрине SARS-CoV-2 оордугунун, штаммынын жана коштолгон оорулардын таасири көрсөтүлдү.

Коронавирустук инфекциянын лабораториялык өзгөрүүлөрүнүн мүнөздөмөлөрү оорунун оордугуна жана SARS-CoV-2 штаммына жараша өпкөнүн КТ сүрөтүнө ылайык келтирилген.

Коронавирустук инфекциянын (COVID-19) узак мөөнөттүү көрүнүштөрүнүн жыштыгы жана спектри тобокелдик факторлорун аныктоо менен берилген.

Ош шаарынын Медицина факультетинин эпидемиология, микробиология жугуштуу оорулар курсу менен кафедрасынын окуу процессине коронавирустук инфекциянын (COVID-19) клиникалык жана лабораториялык диагностикасы жана анын узак мөөнөттүү көрүнүштөрү боюнча теориялык жана практикалык маалыматтар киргизилди. Ош мамлекеттик университети жана Кыргыз Республикасынын түштүк аймактарынын жугуштуу оорулар дарыгерлерине жана жугуштуу оорулар кафедраларынын студенттерин, клиникалык ординаторлорун даярдоодо колдонулат.

Коргоо үчүн берилген диссертациянын негизги жоболору:

1. Курч COVID-19 клиникалык көрүнүштөрүнүн рейтингинде интоксикация жана респиратордук синдромдор үстөмдүк кылганы аныкталды, алар инфекциянын оордугунун өсүшүнө жараша күчөөсү байкалды. В вариант штамы менен оорунун жеңил даражасынын таралышы анын башка курч респиратордук вирустук инфекциялар менен окшоштугу менен аныкталган. Omicron штаммы менен респиратордук жана неврологиялык синдромдордун оордугу оорунун оордугун аныктаган. Кошумча оорулар оорунун оордугуна таасир эткен улгайган курактагы көп кездешкен.

2. Коронавирустук инфекция учурунда системалык сезгенүүнүн оордугу жана иммундук жооптун басылышы SARS-CoV-га карабастан сезгенүү маркерлеринин жогорулашынын даражасына, гемостазиограмманын абалына өпкө тканынын бузулушунун интенсивдүүлүгүнө жараша көз карандыгы аныкталган.

3. Коронавирустук инфекциянын курч фазасынын клиникалык жана лабораториялык көрсөткүчтөрүнүн оордугу жана өпкө тканынын бузулушунун интенсивдүүлүгү узак мөөнөттүү кесепеттерге түздөн-түз таасирин тийгизген. Көп варианттуу регрессиялык талдоо инфекциядан

кийинки узак мөөнөттүү дем алуунун жана бейтаптын жашоосунун болжолдоочуларын көрсөттү: Omicron штаммы, эркек жынысы, 65 жаштан жогору, курч COVID-19нун оор даражасы жана өпкө тканынын бузулушунун интенсивдүүлүгү.

Изденинүүчүнүн жеке салымы. Автор жеке өзү 358 бейтаптарды түздөн-түз текшерүү, убакыттын өтүшү менен клиникалык байкоо жүргүзүү, COVID-19дан кийин оорулууларга мониторинг жүргүзүү, алардын жеке маалыматтарын иштеп чыгуу, изилдөө материалдарын чогултуу, талдоо жана статистикалык иштетүү жана алынган натыйжаларды жалпылоону жүргүзгөн.

Изилдөө натыйжаларын апробациялоо. Иштин материалдары баяндама жасап, талкууланды: ОшМУнун жаш окумуштууларынын эл аралык илимий конференциясында (Ош, 2020-жыл); гепатологдордун жана инфекционисттердин ассоциациясынын дарыгерлеринин конференцияларында жана семинарларында: «Пандемияда респиратордук патологиясы бар бейтаптарды амбулатордук башкаруу» (Москва, 2021-ж.); «Евразиялык телекөпүрө: COVID-19 маанилүү жөнүндө (Санкт-Петербург, 2021); «Клиникалык иммунология, аллергология жана инфектология» (Ош, 2021); «Заманбап жугуштуу оорулар: чакырыктар, мүмкүнчүлүктөр, перспективалар» (Ош, 2021); «Иммунологиянын актуалдуу маселелери» (Бишкек, 2022), V Эл аралык илимий-практикалык конференцияда (Ташкент, 2023), Кыргыз Республикасынын тунгуч илимий медициналык мекемесинин 85 жылдыгына арналган Инновация жана коомдук саламаттыкты маалыматташтыруу эл аралык форуму мамлекеттик укук мураскери - Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин Коомдук саламаттык сактоо улуттук институту (Бишкек, 2023-ж.); «Заманбап практикалык медицинанын актуалдуу көйгөйлөрү жаңы чакырыктарга каршы: билим берүү практикасында инновациялык технологиялар» (Ош, 2024).

Диссертациянын натыйжаларынын жарыяланышы. Изилдөөнүн натыйжалары Кыргыз Республикасынын Ош областынын жугуштуу оорулар бөлүмүнүн практикасына киргизилип, ОшМУнун медицина факультетинин «Жугуштуу оорулар» дисциплинасында окуу процессинде колдонулат. Диссертациялык иштин натыйжалары Кыргыз Республикасынын УИАнын Президенти тарабынан бекитилген Рецензияланган илимий басылмалардын тизмесине кирген журналдарда жарыяланган 12 макалада чагылдырылган.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Диссертация компьютердик текстте 127 бетте терилген, киришүүдөн, адабий серептен, «Изилдөөнүн методологиясы жана ыкмалары» аттуу баптан, «Жеке изилдөөнүн натыйжалары» аттуу баптан, корутундулардан, практикалык сунуштардан, колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Колдонулган адабияттардын 173 булактарынан турат, анын ичинде 53 булак орус тилдүү жана 120 булак чет элдик авторлор. Иш 18 таблица жана 30 сүрөт менен камтылган.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Изилдөөнүн Диссертациянын киришүүсүндө изилдөөнүн актуалдуулугу негизделген, изилдөөнүн максаты, милдеттери, илимий жаңылыгы, алынган жыйынтыктардын практикалык мааниси, коргоого киргизилген диссертациянын негизги жоболору, изденүүчүнүн жеке салымы, диссертациянын жыйынтыктарынын апробациясы, диссертациянын жыйынтыктарынын басылмаларда чагылдырылуусу камтылган, диссертациянын структурасы жана көлөмү мүнөздөлгөн.

1-бап. “COVID-19 жаңы коронавирустук инфекциясынын клиникалык жана лабораториялык мүнөздөмөлөрү (аналитикалык сереп).” Ата мекендик адабияттардагы, анын ичинде жакынкы жана алыскы чет элдик булактардагы коронавирустук инфекция (COVID-19) боюнча адабият маалыматтарын карап чыгууга арналган. COVID-19нын таралышы боюнча маалыматтар көрсөтүлүп, дүйнөдөгү жана Кыргызстанда эпидемиология, клиникалык жана лабораториялык көрүнүштөр чагылдырылган. Постковид синдрому, клиникалык жана лабораториялык көрүнүштөрү боюнча кыскача маалыматтар берилген. SARS-CoV-2 менен шартталган инфекциянын узак мөөнөттүү кесепеттерин түшүнүүнү жакшыртуу үчүн курч COVID-19 клиникалык көрүнүштөрүнүн жана лабораториялык параметрлеринин өзгөрүшүнүн жана постковид синдромунун өнүгүшүнүн ортосундагы байланышты изилдөө чечилбеген бойдон калууда. Адабий булактарды талдоо бул изилдөөнүн актуалдуулугун далилдеди.

2-бап. “Изилдөөнүн ыкмалары жана методологиясы”.

Изилдөө объектиси: 2020-2022-жылдар аралыгында Ош шаарынын жана Карасу районунун инфекциялык бөлүмдөрүндө коронавирус инфекциясы менен жаткырылган 358 бейтап.

Изилдөөнүн предмети: коронавирустук инфекциянын клиникалык жана лабораториялык мүнөздөмөлөрү, инструменталдык маалыматтар менен байланышы бар лабораториялык көрсөткүчтөр, коронавирустук инфекциянын узак мөөнөттүү кесепеттери (2.1. таблица).

Изилдөө ыкмалары: клиникалык, лабораториялык, инструменталдык, статистикалык.

2.1 - таблицасы – Бейтапты изилдөө протоколу

п/п	Изилдөө ыкмасы	Изилдөө объектиси	Көлөмү	Изилдөө предмети
1	Клиникалык	COVID-19 менен ооругандар	358	Арыздарды чогултуу, медициналык тарых, физикалык текшерүү, термометрия, пульсоксиметрия

2	Лаборатория	COVID-19 бейтаптарынын каны	358	УАК, БАК, ССК көрсөткүчтөрүн аныктоо
3	Инструменталдык (Р-гр ККО, ОКТ, өпкөнүн УЗИси)	COVID-19 менен ооругандар	358	Өпкө тканындагы өзгөрүүлөрдү жана плеврада суюктуктун аныктоо
4	Статистикалык (R-studio программалык камсыздоо), версия 4.0.3.	COVID-19 менен ооруган бейтаптардын клиникалык жана лабораториялык маалыматтары	358	4-жума, 12-жума, 24-жума, 48-жума, 96-жумадагы динамикалык байкоонун клиникалык, лабораториялык көрсөткүчтөрүн эсептөө жана визуализациялоо.

Изилдөөнүн максатына ылайык, 2020-2024-жылдар аралыгында Ош облусунда жана Ош шаарында COVID-19 менен ооруган бейтаптарды көзөмөлдөө боюнча келечектүү изилдөө жүргүзүлдү. Биздин изилдөө үчүн киргизүү критерийлери женил, орточо, оор жана өтө оор оору менен ооруган бейтаптар болгон. Ооруканада дартты тактоо жана ар кандай органдардагы патологияларды аныктоо үчүн лабораториялык жана аспаптык изилдөөлөр жүргүзүлгөн. Курч жана постковид мезгилдеги клиникалык симптомдордун таралышы статистикалык, сыпаттоо жана баалоочу методдор менен вариациялык статистиканы (Rstudio) колдонуп, Excel тиркеме пакетин колдонуу менен изилденген, бул бизге атайын чыгаруу таблицаларын жана диаграммаларын алууга мүмкүндүк берди. Салыштырылган маанилердин ортосундагы айырманын ишенимдүүлүгү Студенттин (t) жана Фишердин тесттеринин жардамы менен ишенимдүүлүк көрсөткүчүнүн деңгээлинде бааланган ($p < 0,001$). Жыйынтыктарды чечмелөөдө картографиялык изилдөө ыкмалары колдонулган. Бир катар таблицаларда $M \pm m$ ишеним аралыгы эсептелет. Динамикалык ийри сызыктарды жана алардын байланыштарын талдоо үчүн корреляция коэффициенттери эсептелген.

3-бап “Коронавирустук инфекциянын (COVID-19) клиникалык көрүнүштөрүнүн мүнөздөмөлөрү.”

3.1 COVID-19 клиникалык көрүнүштөрүнүн жалпы клиникалык жана демографиялык мүнөздөмөлөрү. Биз байкаган бейтаптарда SARS-COV-2 аныкталышынын лабораториялык ырастоосу 50,2% түздү, 44 жашка чейинки жаш курактык топко (27,1%) салыштырмалуу 45 жаштан жогоркулар (72,9%) басымдуулук кылган.), бейтаптардын орточо жашы 55 жаш деп аныкталган (СІ 15 -84), эркектер менен аялдар болжол менен бирдей болгон (тиешелүүлүгүнө жараша 46,6% жана 53,1%). Көбүнчө (61,2%) оорунун алгачкы 5 күнүндө орто (42,7%) жана оор (41,9%) инфекциянын оордугу менен ооруканага жаткырылган. Ооруканада жатуунун орточо узактыгы 5 күндөн 30 күнгө чейин вариациялар менен 13 (керебет күн) болгон. Пневмония КТ (56,9%) менен салыштырганда

оңой жетүү үчүн рентген нурлары аркылуу (92,7%) көбүрөөк тастыкталган. Оорулуулардын жашаган жерине ылайык үчүнчү даражадагы медициналык мекемеге (ООАКБ) жакын аймактардын жашоочулары басымдуулук кылышкан, анткени ооруканадан алыс болгондордун саны салыштырмалуу аз болгон.

3.1.1. – таблица. 2020-2022-жылдар аралыгында байкоодо болгон COVID-19 менен ооругандардын жалпы демографиялык жана клиникалык маалыматтары, Кыргыз Республикасы, Ош облусу (n=358).

Көрсөткүчтөр (өлчөө бирдиктери)	Жыйынтыгы
Жашы, (жыл)	55 (15-84)
Эркектер/аялдар (%)	46.6/53.1
Жашаган жери: шаар/айыл жери, (%)	27.9/72.1
Оору башталгандан ооруканага түшкөнгө чейинки убакыт, (күн)	5 (1-30)
ПЦР тастыкталган учурлар, (%)	50,2
Рентгенограмма менен тастыкталган пневмония, (%)	92,7
Кабыл алуудагы жеңил оордук, (%)	12,5
Кабыл алуудагы орточо оордук, (%)	42,7
Кабыл алуудагы оордук, (%)	41,8
Кабыл алуудагы өтө оор катаалдыгы, (%)	2,8
Ооруканада болуу узактыгы, (керебет-күн)	13 (5-30)

Ош облусунун бейтаптарындагы COVID-19 симптомдорунун жыштыгынын классификациясын колдонуу менен биз “өтө көп таралган” категорияларды аныктадык (ысытма, жалпы алсыздык, кургак жөтөл, жутканда тамактын оорушу жана миалгия); «көп таралган» (баш оору, тердөө, дем алуу, көкүрөк оорусу); "сейрек таралган" (читрейүү, жүрөк айлануу, аносмия, агевзия) жана "өтө сейрек таралган" (мурун бүтүшү жана диарея). Башка авторлордун маалыматтары менен салыштырганда, алардын жыштыгында бир катар симптомдор айырмаланган. Башка изилдөөчүлөргө мүнөздүү болгон “өтө көп таралган” симптомдордун арасында дене температурасынын жогорулашы жана жалпы алсыздык болгон. Бирок алардын натыйжаларынан айырмаланып, “өтө көп таралган” симптомдорго жөтөл, тамакты жутуу жана миалгия кирген, тескерисинче, бизде "сейрек кездешүүчү" аносмия жана дисгевзия болгон.

3.2. Оор даражасына жараша COVID-19нун клиникалык мүнөздөмөсү. Оор даражасы боюнча байкалган бейтаптарда клиникалык симптомдордун жыштыгы жалпы кабыл алынган классификацияга туура келген. Оорунун бардык даражаларында, болжол менен бирдей жыштыктагы COVID-19нун туруктуу симптомдору: температуранын орточо узактыгы (5-7 күн), тамак оорусу, миалгия, жүрөк айлануу, аносмия жана агевзия болгон. Оорунун күчөшү менен төмөнкү симптомдордун жыштыгы күчөй турган тенденция байкалган: жалпы алсыздык, көкүрөктүн оорушу, жөтөл жана дем алуу.

3.3. SARS-CoV-2 вирусунун штаммына жараша COVID-19нун клиникалык мүнөздөмөсү. COVID-19тун В линия варианты (2020) жана Omicron (2022) штаммдарынан келип чыккан симптомдордун салыштырма сыпаттамасы экинчи вариантта пациенттердин орточо жашынын, анын ичинде 75+ жаштагы бейтаптардын санынын олуттуу өсүшүн көрсөттү. В линия штаммында оорунун жеңил даражасы көбүрөөк байкалган, фебрилдик дене табынын синдромунун фонунда катаралдык жана интоксикация синдромдорунун таралышы жана башка курч респиратордук вирустук инфекциялар менен окшоштуктары аныкталган. Omicron штаммы менен дене табынын жогору болгон фонунда респиратордук жана неврологиялык синдромдор байкалып, оорунун оордугу аныкталган, бул оорунун орточо жана оор оорчулугунун басымдуулугу менен тастыкталган.

3.4 Кош оорулулардагы COVID-19 клиникалык жүрүшү. Биз COVID-19 менен ооруканага жаткырылган 162 (45,3%) бейтаптын ар кандай системаларында коштолгон патологияны аныктадык жана төмөндөгү иретинде берилген: коронардык артерия оорусу (9,4%), артериялык гипертензия (8,9%), кант диабети (7,8%), ашыкча салмак (3,9%), бронхиалдык астма (3,1%), ашказан жарасы жана гастрит (1,4%), боордун өнөкөт оорулары (0,8%) жана башкалар 3,6% түздү. Мындан тышкары, Omicron штаммы менен ооруган бейтаптарда жүрөк-кан тамыр жана дем алуу системасынын коштолгон оорулары кыйла көп аныкталган ($p = 0,002$), ал эми В линиясында ичеги-карын патологиясы көп кездешкен (12% каршы 1,8%).

Оорулардын эң көп саны 50 жаштан жогорку курактагы топтордо, өзгөчө 51-60 жаш курактагы топтордо кездешет, ал эми улгайган бейтаптар коштоочу оорулардан жапа чеккен. Кошумча оорулары бар бейтаптар, көбүнчө улгайган адамдар, көкүрөктүн оорушу жана дем алуусу сыяктуу симптомдорду тез-тез каттаган COVID-19нын оор курсун өткөрүшкөн. Кошумча патологиясы жок бейтаптар оорунун жеңил же орточо оордугуна ээ болгон жаш адамдар болгон.

Ошентип, ысытма жана жалпы алсыздык сыяктуу жалпы симптомдор башка көптөгөн изилдөөчүлөргө дал келет. Бирок кээ бир авторлордун маалыматтарынан айырмаланып, “өтө көп таралган” симптомдорго жөтөл, тамакты жутканда оору жана миалгия кирген жана тескерисинче, биздин учурда аносмия жана дисгевзия “сейрек” болуп чыкты [Морозов М.В. ж.б., 2021; Denny J.C., 2020]. SARS-CoV-2 штаммына жараша клиниканы салыштырма талдоодон алынган биздин маалыматтар В линия штаммынын жеңил абалын аныктады, бул аны тескерисинче, оор абалындагы айырмачылыктарды байкабаган башка авторлордон айырмалап турат [Шаравина Ю .А., 2023; Каттан У.Ж. ж.б., 2023].

4-бап Коронавирустук инфекциянын (COVID-19) лабораториялык параметрлеринин мүнөздөмөлөрү

4.1. COVID-19 үчүн лабораториялык параметрлерди баалоо. COVID-19 менен ооруган бейтаптарда лабораториялык көрсөткүчтөр кандын жалпы

анализинде, кандын биохимиялык көрсөткүчтөрүндө, гемостазиограммасында жана сезгенүү маркерлеринде олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгон, бул бейтаптардын оордугуна, SARS-COV-2 штаммына жана өпкөнүн бузулушунун оордугуна жараша болгон.

4.2. COVID-19 оордугуна жараша лабораториялык параметрлердин мүнөздөмөсү. Байкоого алынган бейтаптардагы лабораториялык көрсөткүчтөрдүн натыйжалары жалпы таанылган өзгөрүүлөргө туура келген. Оорунун күчөшү менен лейкоциттердин жана нейтрофилдердин санынын көбөйүшү, лимфоциттердин бир эле мезгилде азайышы аныкталган. С-реактивдуу жана прокальцитонин сезгенүү маркерлери инфекциянын оордугуна жана вирустун штаммына карабастан стандарттык четтөөнүн олуттуу өзгөрүшү менен эталондук маанилерден 2 эсеге ашты, бул COVID-19 менен ооруган бейтаптарда сезгенүү процессинин ачык экендигин тастыктайт. COVID-19 курч фазасынын оор даражасы менен ооруган бейтаптарда АЧТВ, D-dimer жана фибриногендин олуттуу жогорулашы аныкталган, бул тромбоздун жана системалык сезгенүүнүн жогорулоо коркунучун чагылдырган [Абилбаева А.А. ж.б., 2023; Jain M. et al., 2021; Bonaventura A. et al., 2021].

Биз лейкоциттердин нейтрофилдер, сезгенүү маркерлери (С-реактивдуу жана прокальцитонин) менен өзгөрүшүнүн бир багыттуу мүнөзүн аныктадык жана өпкө тканынын КТ-0дон КТ-4ке чейин жогорку корреляция менен жабыркашы, бул бактериялык келип чыккан системалуу сезгенүү реакциясынын катаалдыгын чагылдырган. (4.2.1-таблица).

4.2.1-таблица. Өпкөнүн жабыркаган көлөмүнүн КТ сүрөтү менен COVID-19дагы олуттуу лабораториялык көрсөткүчтөрдүн ортосундагы байланыш (n=358)

Көрсөткүчтөр	r	Чеддок шкаласы боюнча байланыштын жакындыгы	Стьюденттин t-критерийи	p-value ²	Детерминация коэффициенттери r ²
СРБ	0.78	бийик	23.56	<0.001	0.609
Прокальцитонин	0.58	байкаларлык	13.37	<0.001	0.334
Нейтрофилдер	0.45	орточо	9.52	<0.001	0.203
Лимфоциттер	0.36	орточо	7.14	<0.001	0.125
Фибриноген	0.23	алсыз	4.42	<0.001	0.052

D-димер	0.1 6	алсыз	3.12	<0.00 1	0.027
---------	----------	-------	------	------------	-------

4.3. SARS-COV-2 штаммына жараша лабораториялык параметрлердин мүнөздөмөсү. Эки штаммда боор жана бөйрөк функциясынын орточо мааниси АЛТ активдүүлүгүн кошпогондо, эталондук маанилердин чегинде калган. Бирок В-линия штаммы менен бул көрсөткүчтөрдүн стандарттык четтөө өсүү тенденциясы байкалган, ал эми АЛТ мааниси 1,5 эсеге көбөйгөн. Боор жана бөйрөк функциясынын параметрлериндеги аныкталган өзгөрүүлөргө цитокин бороонунун таасири жана COVID-19дагы системалык таасирлер кирет. Omicron штаммындагы глюкозанын стандарттык четтөөсүн жогорулатуу тенденциясы диабет менен ооругандардын көп саны менен байланыштуу. В линия штаммы менен, антикоагулянттарды колдонуудан мурун, кандагы РФМКнын эки эсеге көбөйүшү байкалган, бул кандын уюшу процесстеринин активдешүүсүн көрсөткөн.

5-бап “Коронавирустук инфекциянын кесепеттери (COVID-19)”

5.1. Ковидден кийинки синдромдун клиникалык жана синдромдук мүнөздөмөлөрү (COVID-19). Постковиддик синдромдун клиникалык көрүнүштөрү 3 категория менен мүнөздөлгөн: 1) курч COVID-19нын туруктуу жана кучоң бараткан жалпы симптомдору, аларга астеникалык синдром (69,04%), неврологиялык оорулар (55,9%) жана респиратордук синдром (56,3%) кирет.); 2) курч COVID-19нун анча байкалбаган, бирок COVID-19дан кийинки мезгилде олуттуу болуп калган симптомдору төмөнкүлөрдү камтыйт: ичеги-карын синдрому (36,1%), психикалык бузулуулар (28,1%) жана жүрөк-кан тамыр синдрому (26,6%); 3) Ковидден кийинки мезгилде жаңы пайда болгон клиникалык симптомдор: метаболикалык синдромдун өнүгүшү (19,4%), артралгия, тердөө, аллергиялык реакциялар, колдун жана буттун парестезиясы, какачтын пайда болушу (16,6%) (5.1.1-таблица).

5.1.1-таблица. COVID-19 менен ооруган бейтаптардагы Ковидден кийинки мезгилдеги синдромдордун синдромдук мүнөздөмөлөрү

Мүнөздүү	абс	%
Астеникалык синдром (алсыздык, чарчоо, уйкунун бузулушу)	174	69,04
Неврологиялык бузулуулар (баш оору, агеузия, гипомнезия, концентрациянын бузулушу)	141	55,9
Дем алуу системасынын көйгөйлөрү (дем кыстыгуу, көкүрөк оорусу, мурундун агышы, уйку учурунда коңурук тартуу)	142	56,3
Ашказан-ичеги оорулары (зардемия, анорексия, 5 кг же андан ашык салмак жоготуу, диарея)	91	36,1

Психикалык абал (депрессия, маанайдын өзгөрүшү,)	71	28,1
Башка симптомдор (СМС көйгөйлөрү, тердөө, аллергия, буттун шишиги, какач)	42	16,6
Эндокриндик системанын көйгөйлөрү (салмак кошуу, глюкоза толеранттуулуктун бузулушу)	49	19,4
Жүрөк-кан тамыр системасынын көйгөйлөрү (жүрөктүн оорушу, гипертония, гипотония, анемия)	67	26,6

5.2. COVID-19 кесепеттери үчүн тобокелдик факторлору. Постковид синдрому менен ооругандардын орточо жашы 34 жаштан 64 жашка чейин, эркектерге салыштырмалуу аялдар COVID-19 кесепеттерин (56%) көбүрөөк пайда болгон. Omicron штаммы менен пациенттерде постковид синдрому 2 эсеге көп болгон. Оорунун оордугу жана курч фазадагы клиникалык симптомдору постковиддик синдромдун пайда болушуна түздөн-түз таасирин тийгизген. Оор пневмония жана өпкөнүн кеңири жабыркашы (КТ-3 жана КТ-4) менен ооругандарда жогорку сезгенүү индекси (С-реактивдуу белок) менен коштолгон, көбүнчө узак мөөнөттүү кесепеттерге алып келген.

Жашоонун сапатына таасир эткен узак мөөнөттүү кесепеттерден биз дем алуунун жетишсиздигин аныктадык, бул ооруканага кайра жаткыруу үчүн жалпы себеп болгон. Дем алуусу менен ооруган бейтаптарда перифериялык нейтрофилдердин ($p = 0,022$), фибриногендин ($p = 0,033$), СРБ($p = 0,032$) жана КТ өпкөнүн ($p = 0,032$) натыйжаларынын негизинде сезгенүү маркерлеринин баштапкы деңгээли үчүн статистикалык маанилүү роль белгиленген - $p = 0,009$). Статистикалык маалыматтар инфекциядан кийинки дем кысылышынын СРБ, фибриноген жана лейкоциттердин көрсөткүчтөрү менен байланышын көрсөтүп турат, бул өпкөнүн КТ жыйынтыгы менен түздөн-түз байланышта болгон.

КОРУТУНДУ

1. Коронавирустук инфекциянын клиникалык көрүнүштөрүнүн рейтинги башка изилдөөлөрдөн айырмаланып, “өтө кеңири таралган >60%” симптомдорго жөтөл, тамак жутканда ангина жана миалгия, ал эми тескерисинче “сейрек кездешүүчү 20%-40%” аносмия жана дисгевзия болгон. Пневмониянын клиникалык симптомдору 65 жаштан ашкан бейтаптарда байкаларлык көп кездешкен жана мурун жуткундан жана тамактан алынган мазокто вирустун жоктугу менен байланыштуу болгон ($r = 0,98$).

2. В линия штаммында Omicron менен салыштырганда оорунун жеңил даражасы кыйла көп байкалган, бул башка курч респиратордук вирустук инфекциялар менен окшоштугун аныктаган (тиешелүүлүгүнө жараша 25% каршы 1,1%). Omicron штаммы менен айкын респиратордук жана неврологиялык синдромдор оорунун оордугун аныктаган ($<0,001$). COVID-19нун оор көрүнүштөрү жүрөктүн ишемиялык оорусу, гипертония, диабет жана опко онокот оррулары сыяктуу коштолгон оорулар жана алардын айкалышы менен байланышкан ($p < 0,001$).

3. Оорунун оордугунун жана өпкө тканынын бузулушунун интенсивдүүлүгүнүн жогорулашы менен лейкоциттердин санынын көбөйүшү нейтрофилдер менен бир убакта лимфоциттердин азайышы, сезгенүү маркерлеринин эки эсе көбөйүшү, АЧТВ, D- димер жана фибриноген ($p < 0,001$) олуттуу жогорулашы байкалган, бул тромбоздун жана системалуу сезгенүү реакциясынын күчөшүнүн жогорулашын чагылдырган, негизинен бактериялык инфекция келип чыккан. В линия штаммында антикоагулянттарды колдонуудан мурун, кандагы РФМКнын эки эсеге көбөйүшү байкалган, бул кандын уюшу процесстеринин активдешүүсүн көрсөткөн.

4. Курч COVID-19дан кийин 174 (69%) бейтапта узак мөөнөттүү кесепеттер байкалды, постковид синдрому 2 эсе көп өнүккөн; Маанилүү клиникалык көрүнүштөр курч COVID-19 белгилеринин, ошондой эле жаңы пайда болгон симптомдордун сакталышы болду. 24-жума менен ооругандардын абалынын төмөндөшүнө тенденция 48-жума менен коштолгон оорулардын күчөшүнө байланыштуу, 96-жума боюнча көрсөткүчтөрдүн төмөндөшүнө жетишилди; курчушу жеңилдеди, бирок симптомдордун жок дегенде бирин сактоо менен, мисалы: жалпы алсыздык, дем алуу, көкүрөктүн оорушу, миалгия аныктылды.

5. Жашоонун сапатына таасир эткен узак мөөнөттүү кесепеттердин арасында оорунун курч мезгилинин көрсөткүчтөрү менен түздөн-түз байланышта болгон дем кысылышы болгон: СРБ, фибриноген, лейкоциттердин саны, өпкөнүн бузулушунун сүрөтү ($p < 0,001$). Көп варианттуу регрессиялык талдоо инфекциядан кийинки диспниянын тобокелдик факторлорун жана жашоого тийгизген таасирин аныктады: эркек жынысы ($p=0,003$), 65 жаштан жогорку курак ($p=0,11$), катуу кармаган COVID-19 ($p=0,002$) жана өпкөнүн жабыркашы КТ- 3 жана 4 ($p=0,009$). 65 жаштагы пост-инфекциялык дем алуусу

менен ооруган эркектерде COVID-19 курч мүнөздөгү, өлүм коркунучу 3-4 эсеге көбөйдү, ал эми катуу кармаган COVID-19 жеңил даражадагы дем алуусу бар пациенттерде коркунуч өлүм нөлгө барабар болгон ($p < 0,001$).

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

1. Коронавирустук инфекцияны клиникалык диагностикалоодо симптомдордун категорияларын эске алыңыз: “өтө көп таралган $>60\%$ ”: дене табынын көтөрүлүшү, жалпы алсыздык, кургак жөтөл, жутканда тамактын оорушу жана миалгия; “көп таралган $40\%-60\%$ ”: баш оору, тердөө, дем алуу, көкүрөктүн оорушу; “сейрек таралган $20\%-40\%$ ”: чыйрыгуу, жүрөк айлануу, аносмия, агевзия; “өтө сейрек кездешүүчү $<20\%$ ”: мурундун бүтүшү жана диарея.

2. Жөтөл, дем алуу жана көкүрөктүн оорушу сыяктуу клиникалык симптомдор 60 жаштан ашкан курч коронавирустук инфекция менен ооруган бейтаптарда байкаларлык көп кездешет, алар кылдат узак мөөнөттүү мониторингди талап кылат, анткени узак мөөнөттүү кесепеттерин божомолдоочу болушу мүмкүн

3. Бир убакта лимфопения менен нейтрофилия жана лейкоцитоз болгон учурда, СРБ, прокальцитонин жогорулаганда, АЧТВ, D-dimer жана фибриноген жогорулаганда, тромбоз жана катуу системалуу коркунучтун алдын ала көрсөткүчтөрү катары өпкөнүн КТ сүрөтүн оорунун оордугу менен салыштырыңыз.

4. Пост-инфекциялык дем алуунун жетишсиздигин өнүктүрүүдө жашоого таасир этүүчү тобокелдик факторлорун эске алыңыз: эркек жынысы, 65 жаштан жогорку курак, катуу кармаган COVID-19 жана өпкөнүн катуу жабыркаган КТ-3 жана 4, алар туруктуу узак мөөнөттүү мониторингди талап кылат, ал тургай, оордук үчүн кайра ооруканага жаткырылган.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА БАСЫЛЫП ЧЫККАН ИЛИМИЙ ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ:

1. **Абдимомунова, Б.Т.** Таажы илдетинин ковид-19 пайда болуу мүмкүнчүлүк себептери (адабияттардын негизиндеги анализдер). // Вестник Ошского государственного университета - 2020, - №2-5. С.22-37; То же: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=45829232>

2. **Абдимомунова, Б.Т.** Роль коронавирусной инфекции- КОВИД-19 в показателях общественного здоровья и здравоохранения Ошской области Кыргызской Республике. // Вестник Ошского государственного университета. – 2020, - № 2-5. С. 5-22; То же: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=45829231>

3. Эпидемиологические особенности заболеваемости COVID-19 в Жалал-Абадской области Киргизской Республики [Текст] / [Н. М. Темиров, Б. Т. Абдимомунова, В. Н. Темирова и др.] // Санитарный врач - 2021. - № 12. С. 38-46; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=47293628>

4. **Абдимомунова, Б.Т.** Нутриционная поддержка в комплексном лечении новой коронавирусной инфекции у больных COVID-19 и собственные региональные наблюдения (аналитический обзор) [Текст] / [Б. Т. Абдимомунова, С.Т. Жолдошев] // Бюллетень науки и практики - 2022. - Т. 8, № 9. - С. 292-310; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=49450477>

5. Роль вакцинопрофилактики новой коронавирусной инфекции COVID-19 у населения Джалал-Абадской области Кыргызстана [Текст] / [В. Н. Темирова, Б. Т. Абдимомунова, Н. О. Соромбаева и др.] // Бюллетень науки и практики - 2022. Т. 8, № 5. - С. 333-341; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=48615998>

6. Организация медицинской помощи в летне-осенний период больным коронавирусной инфекцией наблюдавшиеся в дневном стационаре в Жалал-Абадском центре семейной медицины Кыргызской Республики [Текст] / [Н. М. Темиров, В. Н. Темирова, Б. Т. Абдимомунова, и др.] // Тенденции развития науки и образования - 2022. № 81-6. - С. 52-57; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=48017588>

7. **Абдимомунова, Б.Т.** Вакцинация против новой инфекции COVID-19 - дорога к успеху, быть в зеленой зоне Кыргызской Республики / [Текст] / [Б. Т. Абдимомунова, С.Т. Жолдошев, Т. Т. Даутов и др.] // Бюллетень науки и практики - 2023. - Т. 9, № 7. - С. 222-229; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=54221127>

8. Сахарный диабет 2 типа как фактор риска тяжелого течения COVID-19 [Текст] / [Г. С. Рысбекова, Б. Т. Абдимомунова, С.Т. Жолдошев и др.] // Санитарный врач - 2023. № 5. - С. 331-334; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=53802727>

9. **Abdimomunova, B.T.** Medical and social aspects of the new coronavirus infection / [B. T. Abdimomunova, S. T. Zholdoshev] // European Journal of Natural History - 2023. - № 3. - С. 9-17. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54129658>

10. **Абдимомунова, Б.Т.** Сахарный диабет 2 типа как фактор риска тяжелого течения COVID-19 [Текст] / [Г. С. Рысбекова, Б. Т. Абдимомунова, С. Т. Жолдошев и др.] // Санитарный врач - 2023. № 5. - С. 331-334; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=53802727>

11. **Абдимомунова, Б.Т.** Клинико-иммунологические особенности COVID-19 на разных стадиях течения болезни / [Текст] / [Б. Т. Абдимомунова, С.Т. Жолдошев] // Санитарный врач - 2023. - № 3. - С. 146-152; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=50475612>

12. **Abdimomunova, B. T.** Assessment of the Potential Epidemic Significance of the New Coronavirus Infection (COVID-19) and the Prevention Vaccine Based on the Materials of the Osh Region of the Kyrgyz Republic [Text] / [B. T. Abdimomunova, T. T. Dautov, S. T. Zholdoshev] // Ghana Alternative Medicine Journal – 2024. – Т. 5, № 2. – С.37-43; То же: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://saspublishers.com/journal-details/gamj/145/1443/>

Абдимомунова Бегимай Токтоболотовнанын «Жаңы коронавирустук инфекциянын (COVID-19) Ош областынын мисалында клиникалык-лабораториялык мүнөздөмөлөрү» деген темада 14.01.09-жугуштуу оорулар адистиги боюнча медицина илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: COVID-19, коронавирустук инфекция, пневмония, клиникалык көрүнүш, лабораториялык анализ, оорунун этаптары, постковиддик синдром.

Изилдөө объектиси: 2020-2022-жылдар аралыгында Ош шаарынын жана Карасуу районунун инфекциялык бөлүмдөрүндө коронавирус инфекциясы менен жаткырылган 358 бейтап

Изилдөө предмети: клиникалык-лабораториялык көрсөткүчү, инструменталдык көрсөткүчү, коронавирус инфекциясынан кийинки бейтаптардын мүнөздөмөсү.

Изилдөөнүн максаты: Ош облусунун коронавирус инфекциясы (COVID-19) ооруган тургундарынын клиникалык жана лабораториялык көрсөткүчтөрүн аныктоо, узак мөөнөттүү көрүнүштөрүнүн жыштыгын, тобокелдик факторлорунун диапазонун белгилөө.

Изилдөө ыкмалары: клиникалык, статистикалык, лаборатордук, инструменталдык.

Алынган натыйжалар жана алардын жанылыгы: Пандемиянын башталышындагы жана аягындагы коронавирустук инфекциянын клиникалык жана лабораториялык көрүнүштөрү, оорунун оордук деңгээлине жараша симптомдордун жыштыгы, андан ары компьютердик томографиянын корреляциясы менен изилденди. Биринчи жолу коронавирустук инфекциядан кийинки узак мөөнөттүү натыйжалардын узактыгына таасир этүүчү факторлор аныкталды жана пост-Ковид синдрому менен ооругандар байкалды. Коронавирустук инфекция менен ооруган бейтаптардагы пост-ковид синдромунун симптомдорунун мүнөзү аныкталды.

Колдонуу боюнча сунуштар: иштелип чыккан сунуштар коронавирустук инфекцияны эрте диагностикалоону жана дарылоонун натыйжалуулугун жогорулатат, инфекциянын курч фазасында тобокелдик факторлорун эске алуу менен пост-ковиддүү синдромдор менен ооруган бейтаптарды аныктоону жеңилдетет.

Колдонуу тармагы: жугуштуу оорулар, коомдук саламаттыкты сактоо.

РЕЗЮМЕ

диссертации Абдимомуновой Бегимай Токтоболотовны на тему: «Клинико-лабораторная характеристика новой коронавирусной инфекции (COVID-19) на примере Ошской области» на соискание ученой степени кандидата медицинских наук по специальности 14.01.09 – инфекционные болезни.

Ключевые слова: COVID-19, коронавирусная инфекция, пневмония, клиническая картина, лабораторный анализ, стадии заболевания, постковидный синдром.

Объект исследования: 358 больных коронавирусной инфекцией госпитализированные в инфекционные отделения г.Ош и Карасуйского района за период 2020 – 2022 гг. Предмет клинико-лабораторная характеристика коронавирусной инфекции, лабораторные показатели с корреляцией с инструментальными данными, состояния после перенесения коронавирусной инфекции.

Цель исследования: определить клинико-лабораторные показатели острой коронавирусной инфекции (COVID-19) с установлением частоты, риск-факторов и спектра долгосрочных проявлений у жителей Ошской области.

Методы исследования: клинические, статистические, эпидемиологические, лабораторные, инструментальные.

Полученные результаты и их новизна: изучены клинико-лабораторные проявления коронавирусной инфекции в начале и конце пандемии, частоты симптомов в зависимости от степени тяжести с дальнейшим с корреляцией компьютерной томографии. Впервые определены факторы влияющие сроки сохранения отдаленных исходов после перенесение коронавирусной инфекции и

проведен наблюдения больных с постковидным синдромом и характер симптомов постковидного синдрома у больных, перенесших коронавирусной инфекции.

Рекомендации по использованию: разработанные рекомендации позволят улучшить раннюю диагностику и эффективность лечения коронавирусной инфекции, облегчает ведение больных с постковидным синдромом учитывая факторов риска при острой фазе инфекции.

Область применения: инфекционные болезни, общественное здравоохранение.

SUMMARY

of dissertation of Abdimomunova Begimai Toktobolotovna on the topic "Clinical and laboratory characteristics of a new coronavirus infection (COVID-19) on the example of the Osh region" for the degree of candidate of medical sciences in the specialty 14.01.09 – infectious diseases.

Keywords: COVID-19, coronavirus infection, pneumonia, clinical picture, laboratory analysis, stages of the disease, postcovid syndrome.

Object of the study: 358 patients with coronavirus infection hospitalized in the infectious departments of Osh and Karasuu district for the period 2020 – 2022.

Subject of the study is clinical and laboratory characteristics of coronavirus infection, laboratory parameters with correlation with instrumental data, conditions after coronavirus infection.

Purpose of the study: to determine the clinical and laboratory indicators of acute coronavirus infection (COVID-19) with the establishment of the frequency, risk factors and spectrum of long-term manifestations in residents of the Osh region.

Study methods: clinical, statistical, laboratory, instrumental.

The results obtained and their novelty: the clinical and laboratory manifestations of coronavirus infection at the beginning and end of the pandemic, the frequency of symptoms depending on the severity, and further with the correlation of computed tomography were studied. For the first time, the factors influencing the timing of long-term outcomes after coronavirus infection were determined and observations of patients with postcovid syndromes and the nature of symptoms of postcovid syndrome in patients who have undergone coronavirus infection were carried out.

Recommendations for use: the developed recommendations will improve the early diagnosis and effectiveness of treatment of coronavirus infection, facilitate the management of patients with postcovid syndromes, taking into account risk factors in the acute phase of infection.

Scope: infectious diseases, public health.